

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี

Guidelines For Developing Student Leadership in Schools Under the
Ratchaburi Secondary Educational Service Area Office

ณทวดี สินสุข¹ และ สุริยะ รูปหมอก²

Nattawadee Sinsuk¹ and Suriya Roopmok²

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Muban Chom Bueng Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: ¹beamsinsuk90@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำของนักเรียนและ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ปีการศึกษา 2566 จำนวน 25 โรงเรียน กำหนดผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 6 คน ประกอบด้วย ครูที่ปรึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 รวมทั้งสิ้น 150 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ที่มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ การเสริมสร้างกำลังใจ รองลงมา คือ การเป็นต้นแบบนำทางการสร้างแรงบันดาลใจในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การทำทนายกระบวนการ และการมอบอำนาจให้ผู้อื่นสามารถปฏิบัติงาน ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ดังนี้

2.1 การวางแผน ผู้บริหารควรวิเคราะห์บริบท กำหนดเป้าหมาย และออกแบบกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเป็นระบบ

2.2 การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม และใช้กระบวนการโค้ชซึ่งเพื่อพัฒนาทักษะผู้นำ

2.3 การประเมินผล ผู้บริหารควรใช้วิธีที่หลากหลาย สังเกตพฤติกรรมและผลการเปลี่ยนแปลงของนักเรียน เพื่อนำผลไปปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; ภาวะผู้นำของนักเรียน; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี

Abstract

The purposes of this research were: 1) to investigate the needs for student leadership, and 2) to explore guidelines for developing student leadership under the Secondary Educational Service Area Office, Ratchaburi. The sample group consisted of 25 schools under the Secondary Educational Service Area Office, Ratchaburi in the academic year 2023. Six respondents were selected from each school, including homeroom teachers of Mathayom Suksa (Grade) 1–6, totaling 150 participants. The research instruments were a five–point Likert scale questionnaire, a semi–structured interview form, and a feasibility and appropriateness assessment form. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, mode, the Priority Needs Index (PNI), and content analysis.

The research findings revealed that:

1. The student leadership needs under the Secondary Educational Service Area Office, Ratchaburi revealed that the highest priority was the enhancement of encouragement, followed by modeling the way, inspiring a shared vision, challenging the process, and enabling others to act, respectively.

2. The guidelines for developing student leadership in schools under the Secondary Educational Service Area Office, Ratchaburi are as follows:

2.1 Planning: Administrators should analyze the context, set clear goals, and systematically design leadership development activities.

2.2 Implementation: Administrators should organize continuous activities, provide opportunities for student participation, and apply coaching processes to enhance leadership skills.

2.3 Evaluation: Administrators should employ diverse evaluation methods, observe students' behaviors and changes, and use the findings for continuous improvement and development.

Keywords: Guidelines for Development; Student Leadership; Ratchaburi Secondary Educational Service Area Office

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อทุกมิติ ทั้งจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 การพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเข้าสู่สังคมสูงวัย และการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน เพื่อให้สามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการบริหารจัดการที่พร้อมรับต่อความเสี่ยงต่าง ๆ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) มนุษย์ถือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมุ่งส่งเสริมให้คนไทยเป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ ทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสุขภาพในทุกช่วงวัย มีคุณธรรม จิตสาธารณะ วินัย และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม โดยช่วยสร้างจิตสำนึกทางคุณธรรม ความรู้ และทักษะในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ส่งเสริมให้คนมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีภาวะผู้นำ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ พึ่งพาตนเองได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ภาวะผู้นำมีบทบาทสำคัญต่อการทำงานร่วมกัน โดยผู้นำที่มีศักยภาพสามารถสร้างความเชื่อมั่น ความนับถือ และแรงบันดาลใจให้ผู้ร่วมงาน พร้อมทั้งส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเป็นทีม ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร (ศักดิ์ชัย ภูเจริญ, 2560) ทั้งนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กำหนดให้ภาวะผู้นำเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนและประสบการณ์ โดยสามารถบูรณาการผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แนะแนว และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การพัฒนาภาวะผู้นำช่วยเสริมให้นักเรียนตระหนักคุณค่าในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม พร้อมทั้งพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างอนาคตที่มั่นคง (ชัยศาสตร์ คชนทร์ สุวรรณ, 2563) ภาวะผู้นำจึงไม่ใช่เพียงการสั่งการ แต่ยังหมายถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเรียนรู้จากคำติชม ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถเผชิญความท้าทายในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการศึกษาที่สูงขึ้น

การพัฒนาภาวะผู้นำในนักเรียนถือเป็นกระบวนการสำคัญในการเตรียมพลเมืองคุณภาพที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีจิตสาธารณะ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในระยะยาว โดยเฉพาะในยุคที่บริบททางสังคมและเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (รัตนา เหลืองงาม, 2562) ในกระบวนการดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกหลัก

ในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจของสถานศึกษา รวมถึงการควบคุม ดูแล และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติและความต้องการของนักเรียน โดยเน้นการสร้างความร่วมมือกับทุกฝ่าย สนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษา และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (ณิชภาพร ปิติโชติสกุล, 2566) บทบาทของผู้บริหารดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนานักเรียนให้สามารถเรียนรู้ตามความถนัด ผูกคิดวิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติจริง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือเป็นการวางรากฐานของภาวะผู้นำที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศในอนาคต

การพัฒนากำลังคนไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสำคัญ เช่น การเข้าสู่สังคมสูงวัย ปัญหาผลิตภาพแรงงานที่ลดลงจากสถานการณ์โควิด 19 ความรู้ที่มีวงจรสั้นลงโดยเฉพาะด้านดิจิทัล และแนวโน้มการจ้างงานที่เน้นสมรรถนะมากกว่าคุณวุฒิการศึกษา รวมถึงบทบาทของภาคประชาสังคมที่ยังต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะและภาวะผู้นำสูงเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดความชัดเจนด้านค่านิยมและการเป็นต้นแบบนำทาง แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน และแนวทางการสนับสนุนจากโรงเรียนที่ยังไม่เพียงพอ หลายโรงเรียนมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการมากกว่าการเสริมสร้างทักษะผู้นำ ส่งผลให้นักเรียนขาดโอกาสสะท้อนตนเองและเรียนรู้จากประสบการณ์ (Kouzes & Posner, 2006) นอกจากนี้ ปัญหาการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันยังเกิดจากบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่เอื้อต่อแรงจูงใจ วิธีการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง และทักษะการสื่อสารของนักเรียนที่ยังไม่เพียงพอ ทำให้บางครั้งวิสัยทัศน์ของผู้นำไม่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม และอาจนำไปสู่ความขัดแย้งภายใน

หากผู้นำไม่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้สมาชิกตื่นตัวและมุ่งมั่นตามวิสัยทัศน์ ทีมอาจขาดพลังในการขับเคลื่อนเป้าหมาย (ยงยุทธ ดุสสาย, อินตา ศิริวรรณ และ บุญเชิด ชำนิศาสตร์, 2562) อย่างไรก็ตาม นักเรียนจำนวนมากมักไม่กล้าท้าทายกระบวนการที่มีอยู่ เนื่องจากกลัวความล้มเหลวหรือการถูกปฏิเสธ อันเป็นผลจากการขาดประสบการณ์และโอกาสในการเรียนรู้จากการลองผิดลองถูก อีกทั้งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น หรือกฎระเบียบที่เข้มงวดเกินไป ก็ยิ่งทำให้นักเรียนไม่เห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง (ชนาภรณ์ ปรีดง, 2565) นอกจากนี้ การขาดต้นแบบที่กล้าท้าทายระบบ รวมถึงแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน ส่งผลให้นักเรียนมักเลือกพฤติกรรมที่ปลอดภัยและเป็นที่ยอมรับ มากกว่าการริเริ่มสิ่งใหม่ที่อาจนำไปสู่ความผิดพลาด การท้าทายกระบวนการจึงต้องอาศัยทักษะการคิดวิเคราะห์และการจัดการความเสี่ยง ซึ่งหากยังขาดทักษะเหล่านี้ นักเรียนจะหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกัน ผู้นำบางคนไม่กล้ากระจายอำนาจเนื่องจากความกังวลต่อข้อผิดพลาด ส่งผลให้ภาระงานตกอยู่ที่บุคคลเดียว และทีมขาดโอกาสในการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ (Arti & Faraz, 2025)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปพัฒนาการบริหารของตนเองให้ส่งเสริมภาวะผู้นำของนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำที่ดี สามารถดึงศักยภาพของตนเองออกมาได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และสามารถเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของนักเรียน โดยมุ่งเน้นศึกษาวรรณกรรมดังต่อไปนี้

1. ความหมายของภาวะผู้นำของนักเรียน

กอร์ดานา (Gordana, 2020) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของนักเรียนคือการที่นักเรียนได้รับโอกาสในการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และประสบการณ์ของตนเอง เมื่อนักเรียนตระหนักว่าตนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนรู้ ก็จะเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตน ทั้งนี้ ภาวะผู้นำไม่ได้จำกัดเพียงในห้องเรียน แต่ยังรวมถึงประสบการณ์จากกิจกรรมนอกหลักสูตรและการมีส่วนร่วมทางสังคม โรงเรียนจึงควรเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ โดยการสร้างวัฒนธรรมที่เอื้อต่อภาวะผู้นำผ่านกลยุทธ์ เช่น การปฏิบัติต่อนักเรียนในฐานะผู้มีส่วนร่วม ส่งเสริมการเป็นเจ้าของการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และให้นักเรียนเป็นแบบอย่างแก่เพื่อน

ไวลีย์ (Wiley, 2024) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของนักเรียนเป็นประสบการณ์การเรียนรู้แบบโต้ตอบสูง ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในหลักปฏิบัติห้าประการที่เป็นแบบอย่าง เพื่อช่วยให้นักเรียนเริ่มต้นเส้นทางการเป็นผู้นำ ซึ่งประสบการณ์นี้จะแสดงถึงการอำนวยความสะดวก ไม่ว่าจะแบบเสมือนจริงหรือในบุคคล โดยจะทำงานร่วมกันเพื่อสร้างผลกระทบอย่างลึกซึ้ง

สถาบันวิทเวิร์ธ พาร์ค (Whitworth Park Academy, 2024) ได้อธิบายไว้ว่า ภาวะผู้นำของนักเรียนคือการพัฒนาในระดับสถานศึกษา เพื่อให้เด็กนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมผู้นำ อันช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การสื่อสาร การฟัง การจัดลำดับความสำคัญ และการตอบรับ ทั้งยังส่งผลเชิงบวกต่อเพื่อนร่วมเรียนผ่านการแบ่งปันประสบการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ และการช่วยเหลือกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำของนักเรียน หมายถึง สภาวะที่นักเรียนที่อยู่ในฐานะที่จะโน้มน้าว จูงใจ และชี้แนะผู้อื่นให้บรรลุเป้าหมาย เมื่อนักเรียนใช้ข้อมูล ความคิด ทักษะ และความกล้าหาญ จูงใจ ในทางบวกที่จะก้าวไปสู่เป้าหมาย การมีส่วนร่วมของนักเรียน เสียง และสิทธิ์เสรี ซึ่งมีแนวโน้มที่จะกำหนด ขอบเขตของการปฏิบัติ และกิจกรรมที่ประกอบขึ้นเป็นความเป็นผู้นำของนักเรียน

2. ความสำคัญของภาวะผู้นำของนักเรียน

เดอะคันทรีสคูล (The Country School, 2024) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของนักเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการ พัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้ นักเรียนที่มีภาวะผู้นำจะสามารถสนับสนุนตนเองและผู้อื่น มีทักษะ การสื่อสาร การต่อรอง ความร่วมมือ ความมั่นใจ และความรับผิดชอบ การส่งเสริมภาวะผู้นำสามารถทำได้ ผ่านการสร้างแบบจำลองและบทบาทสมมติ รวมถึงการเห็นตัวอย่างจากครูและกิจกรรมสร้างทีม ซึ่งช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และความมั่นใจในตนเองมากยิ่งขึ้น

ออร์เตกา (Ortega, 2024) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของนักเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทักษะ ชีวิตและบุคลิกภาพ ทั้งการคิดอย่างเป็นระบบ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และความรับผิดชอบต่อ บทบาทของตน โดยนักเรียนได้ฝึกผ่านกิจกรรม เช่น การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ อย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งช่วยสร้างความมั่นใจและการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในโรงเรียนและสังคม นับเป็น รากฐานในการเตรียมเยาวชนสู่การเป็นพลเมืองคุณภาพในอนาคต

เค อาร์ มังกาลัม เวิลด์ สคูล (K.R. Mangalam World School, 2024) ภาวะผู้นำของนักเรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตและความพร้อมสู่อนาคต โดยโรงเรียนมีบทบาท ในการปลูกฝังผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการตัดสินใจ การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างความมั่นใจ ทำให้นักเรียนพัฒนาทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และมีวิสัยทัศน์ในการเป็นผู้นำที่เหมาะสมในสังคม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำของนักเรียนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพ ทักษะชีวิต และความสามารถรอบด้านที่จำเป็นต่อการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิตในอนาคต การฝึกฝน บทบาทผู้นำช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสาร การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ รวมถึง ความมั่นใจและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ภาวะผู้นำยังส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมและ การเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม นักเรียนที่มีภาวะผู้นำ สามารถเป็นต้นแบบที่ดีและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับภาวะผู้นำของนักเรียน

คูเซส และพอสเนอร์ (Kouzes & Posner, 2006) อธิบายว่า ภาวะผู้นำของนักเรียนไม่ใช่ สิ่งลึกลับหรือสงวนไว้เฉพาะผู้มีอำนาจ แต่เป็นทักษะที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ผ่านประสบการณ์ และการฝึกฝน โดยทุกคนสามารถเป็นผู้นำได้ หากมีความตั้งใจและได้รับโอกาสที่เหมาะสม ทั้งนี้ ได้เสนอ แนวปฏิบัติภาวะผู้นำ 5 ประการ ดังนี้

1. การเป็นต้นแบบนำทาง (Model the Way) เน้นการยึดมั่นในค่านิยมและการกระทำที่สอดคล้อง กับคำพูด เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ

2. การสร้างแรงบันดาลใจในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Inspire a Shared Vision) มุ่งสื่อสารเป้าหมายที่สร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นของทีม
 3. การท้าทายกระบวนการ (Challenge the Process) เปิดรับความเปลี่ยนแปลง กล้าเสนอและทดลองสิ่งใหม่เพื่อสร้างนวัตกรรม
 4. การมอบอำนาจให้ผู้อื่นสามารถปฏิบัติงาน (Enable Others to Act) ส่งเสริมความร่วมมือ ใจกว้างใจ และเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงศักยภาพ
 5. การเสริมสร้างกำลังใจ (Encourage the Heart) ชื่นชมความพยายามและเฉลิมฉลองความสำเร็จ เพื่อสร้างแรงจูงใจและความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง
- ผู้วิจัยนำแนวคิดและทฤษฎีคูเซส และพอสเนอร์ (Kouzes & Posner, 2006) มาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ โดยภาวะผู้นำของนักเรียนของคูเซส และพอสเนอร์ (Kouzes & Posner) ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การเป็นต้นแบบนำทาง (Model the Way) 2) การสร้างแรงบันดาลใจในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Inspire a Shared Vision) 3) การท้าทายกระบวนการ (Challenge the Process) 4) การมอบอำนาจให้ผู้อื่นสามารถปฏิบัติงาน (Enable Others to Act) 5) การเสริมสร้างกำลังใจ (Encourage the Heart)

4. ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่วิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่วิจัยเป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ซึ่งมีข้อมูลพื้นฐานดังนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรีมีต้นกำเนิดจากการจัดตั้งศูนย์ประสานงานการจัดการมัธยมศึกษา ศูนย์ที่ 7 ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี 2552 เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่ไม่ผ่านมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน โดยเฉพาะในช่วงชั้นที่ 3-4 ในจังหวัดราชบุรีและกาญจนบุรี ต่อมาในปี 2553 ได้จัดตั้งเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 และปรับเปลี่ยนเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ในปี 2564 ปัจจุบันสำนักงานฯ ดูแลสถานศึกษาจำนวน 26 โรงเรียน แบ่งตามขนาด ได้แก่ ขนาดเล็ก 8 โรงเรียน ขนาดกลาง 12 โรงเรียน ขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน และขนาดใหญ่พิเศษ 4 โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี (2566)

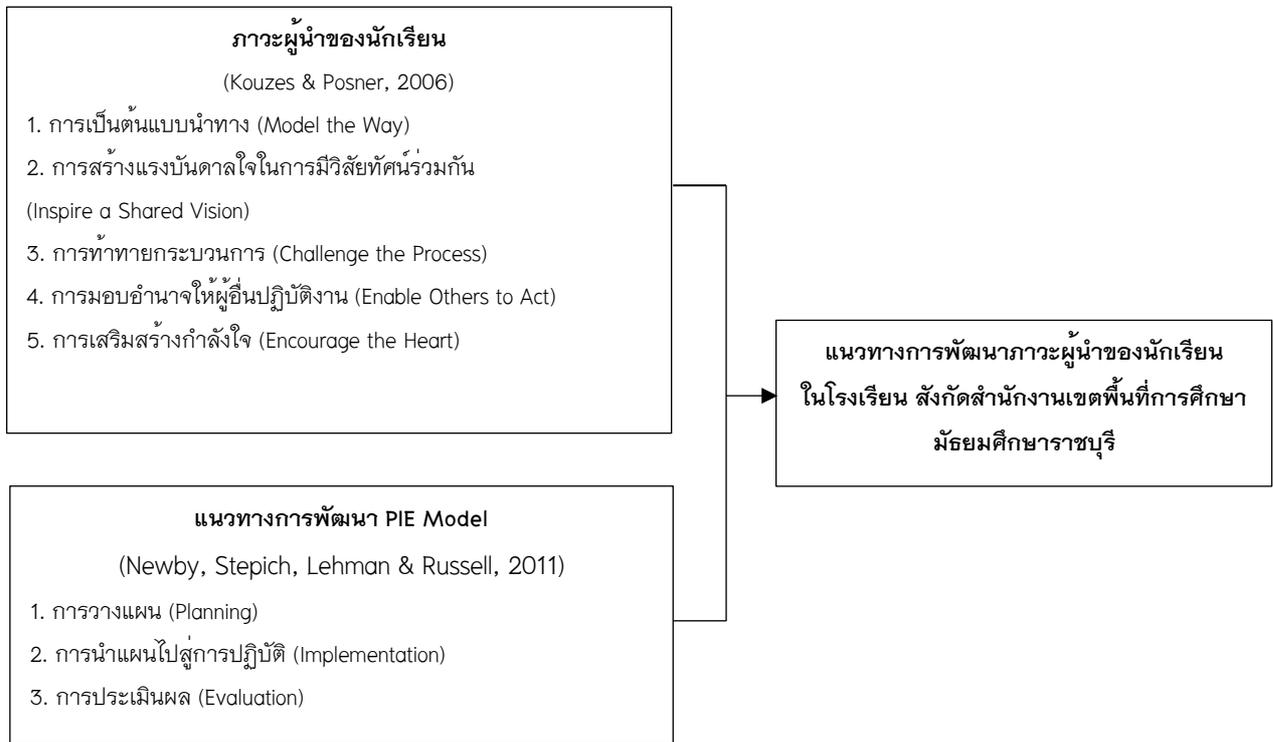
กล่าวโดยสรุป การทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า งานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี สามารถเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่อย่างมีคุณค่า โดยนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้กับบริบทของสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎี ภาวะผู้นำของนักเรียน ของคูเซส และ พอสเนอร์ (Kouzes & Posner, 2006) ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. การเป็นต้นแบบนำทาง (Model the Way) 2. การสร้างแรงบันดาลใจ

ใจในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Inspire a Shared Vision) 3. การท้าทายกระบวนการ (Challenge the Process) 4. การมอบอำนาจให้ผู้อื่นสามารถปฏิบัติงาน (Enable Others to Act) และ 5. การเสริมสร้างกำลังใจ (Encourage the Heart) และแนวคิด/ทฤษฎี แนวทางการพัฒนา PIE Model ของ นิวบี สเตพิช เลย์แมน และรัสเซล (Newby, Stepich, Lehman & Russell, 2011) ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) 3) การประเมินผล (Evaluation) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ราชบุรี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ราชบุรี ปีการศึกษา 2566 จำนวน 26 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ราชบุรี ปีการศึกษา 2566 จำนวน 25 โรงเรียน ซึ่งได้จากการเปิดตารางขนาดตัวอย่างของเครซี และ มอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก เพื่อให้ได้สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูล สถานศึกษาละ 6 คน ประกอบด้วย ครูที่ศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ระดับชั้นละ 1 คน รวม 6 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย รวมทั้งสิ้น 150 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ควบคู่กัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมทั้งด้านเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของนักเรียน รวมถึงแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม แจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำของนักเรียน
3. การสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน และข้อเสนอแนะในการพัฒนา
4. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ แจกแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ให้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียดดังนี้
 - ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ/ อายุ/ ระดับการศึกษาสูงสุด/ ตำแหน่งปัจจุบัน/ ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่ง/ ขนาดสถานศึกษา
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยกำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนักเป็น 5 ระดับ
2. แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน
3. แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ
4. สร้างแบบสอบถามโดยใช้เครื่องมือของคูเซส และ พอสเนอร์ (Kouzes & Posner, 2021) ที่ใช้พัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการในสองลักษณะ ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงปริมาณและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลจากแบบสอบถามจะถูกวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น เพื่อสรุปแนวโน้มของข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ จะถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการถอดความสรุปประเด็นสำคัญ และเชื่อมโยงข้อมูลกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี โดยภาพรวม

(n=150)

ภาวะผู้นำของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา ราชบุรี	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการ จำเป็น	
	\bar{x}	S.D.	ระดับ	\bar{x}	S.D.	ระดับ	PNI Modified	ลำดับ
1. การเป็นต้นแบบนำทาง (Model the way)	2.58	0.08	ปานกลาง	4.21	0.05	มาก	0.634	2
2. การสร้างแรงบันดาลใจ ในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Inspire a shared vision)	2.61	0.04	ปานกลาง	4.23	0.02	มาก	0.620	3
3. การท้าทาย กระบวนการ (Challenge the process)	2.66	0.04	ปานกลาง	4.30	0.03	มาก	0.616	4
4. การมอบอำนาจให้ผู้อื่น สามารถปฏิบัติงาน (Enable others to act)	2.68	0.06	ปานกลาง	4.32	0.02	มาก	0.611	5
5. การเสริมสร้างกำลังใจ (Encourage the Heart)	2.69	0.03	ปานกลาง	4.49	0.02	มาก	0.669	1
รวม	2.64	0.05	ปานกลาง	4.31	0.03	มาก	0.630	-

จากตารางที่ 1 จากผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็น (PNI Modified) ของภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี โดยเรียงตามลำดับ ได้แก่

ลำดับที่ 1 การเสริมสร้างกำลังใจ (Encourage the Heart) (PNI = 0.669) มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ลำดับที่ 2 การเป็นต้นแบบนำทาง (Model the way) (PNI = 0.634) ลำดับที่ 3 การสร้างแรงบันดาลใจในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Inspire a shared vision) (PNI = 0.620) ลำดับที่ 4 การท้าทายกระบวนการ (Challenge the process) (PNI = 0.616) และลำดับที่ 5 การมอบอำนาจให้ผู้อื่นสามารถปฏิบัติงาน (Enable others to act) (PNI = 0.611) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี สามารถสรุปแนวทางได้ดังนี้

1. การวางแผน

1.1 ด้านการเสริมสร้างกำลังใจ ผู้บริหารควรวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน โดยวิเคราะห์บริบท กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และออกแบบกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจ เช่น ค่ายผู้นำ การอบรม และการยกย่อง เพื่อส่งเสริมความมั่นใจ ความกล้าแสดงออก และความรับผิดชอบ ในการเป็นผู้นำ

1.2 ด้านเป็นต้นแบบนำทาง ผู้บริหารควรวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในการเป็น ต้นแบบนำทาง โดยวิเคราะห์ศักยภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และ ออกแบบกิจกรรมฝึกบทบาทผู้นำ เช่น โครงการนักเรียนต้นแบบและกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม โดยมีครู ผู้ปกครอง และนักเรียนร่วมกำหนดแนวทาง เพื่อให้นักเรียนแสดงภาวะผู้นำได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.3 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้บริหารควรวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำ โดยสร้างแรงบันดาลใจและวิสัยทัศน์ร่วม ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์เช่น Design Thinking และเวทีระดม ความคิด พร้อมส่งเสริมให้ครูออกแบบการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนค้นพบเป้าหมายที่สอดคล้องกับตนเอง เพื่อเสริมความมุ่งมั่นจากภายใน

2. การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

2.1 ด้านการเสริมสร้างกำลังใจ ผู้บริหารควรดำเนินการตามแผนพัฒนาภาวะผู้นำอย่างเป็น ระบบ โดยจัดกิจกรรมหลากหลายและต่อเนื่อง มอบหมายบทบาทตามศักยภาพ ส่งเสริมเวทีแสดงออก ใช้กระบวนการโค้ชชิ่งและพี่เลี้ยง พร้อมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้นักเรียน มีส่วนร่วมทั้งในและนอกโรงเรียน

2.2 ด้านการเป็นต้นแบบนำทาง ผู้บริหารควรดำเนินการตามแผนพัฒนาภาวะผู้นำโดยคัดเลือก นักเรียนที่มีคุณลักษณะเด่นเป็นผู้นำต้นแบบ จัดกิจกรรมให้แสดงบทบาทจริง พร้อมอบรม และมอบหมาย หน้าที่ที่ส่งเสริมการเป็นแบบอย่าง โดยมีครูเป็นพี่เลี้ยง ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลอง และเปิด โอกาสให้นักเรียนสะท้อนคิดเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่อง

2.3 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาส ให้นักเรียนกำหนดเป้าหมายร่วม เช่น Vision Board และโครงการเพื่อชุมชน พร้อมส่งเสริมการสื่อสาร วิสัยทัศน์อย่างสร้างสรรค์ เช่น VLOG และ TED Talk มอบบทบาทผู้นำในโครงการที่ชัดเจน และส่งเสริม การรับฟังและให้คุณค่าความคิดผู้อื่น เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและคุณค่าในตนเอง

3. การประเมินผล

3.1 ด้านการเสริมสร้างกำลังใจ ผู้บริหารควรประเมินผลการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนโดยใช้เครื่องมือหลากหลาย ทั้งการประเมินตนเอง เพื่อน ครู และผู้ปกครอง รวมถึงการสังเกตพฤติกรรมจริง โดยเน้นผลที่เปลี่ยนแปลงได้ เช่น ความกล้าคิด กล้าทำ และความร่วมมือ พร้อมสรุปบทเรียน เพื่อปรับปรุงกิจกรรมและพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่อง

3.2 ด้านการเป็นต้นแบบนำทาง ผู้บริหารควรประเมินภาวะผู้นำของนักเรียนจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงได้จริง เช่น ความรับผิดชอบ วินัย และคุณธรรม โดยใช้การประเมินจากตนเอง เพื่อน และครู พร้อมจัดกิจกรรมสะท้อนคิด และนำผลไปปรับปรุงการเรียนรู้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่อง

3.3 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้บริหารควรประเมินวิสัยทัศน์ร่วมของนักเรียนจากพฤติกรรม การสื่อสาร และผลลัพธ์ของโครงการ โดยใช้แบบประเมินจากตนเอง เพื่อน และครู พร้อมจัดกิจกรรมสะท้อนคิดเพื่อเสริมความเชื่อมั่นและพัฒนาภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี พบว่า ด้านการเสริมสร้างกำลังใจ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ที่เป็นเช่นนี้ เพราะนักเรียนยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำที่สำคัญต่อการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกัน โดยพบว่านักเรียนยังขาดความรับผิดชอบและการรักษาข้อตกลงกับครูหรือเพื่อนอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงการขาดวินัยและความน่าเชื่อถือในฐานะผู้นำ นอกจากนี้นักเรียนยังไม่สามารถแสดงบทบาทเชิงบวกในการแบ่งปันประสบการณ์หรือเรื่องราวที่สร้างแรงบันดาลใจได้อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่าการเป็นแรงสนับสนุนต่อเพื่อนยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และนักเรียนจำนวนไม่น้อยยังไม่เข้าใจหรือไม่สามารถอธิบายเป้าหมายการเรียนรู้หรือโครงการของตนเองได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ถึงการขาดทิศทางและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการเรียนรู้ ทั้งนี้จึงสะท้อนว่านักเรียนยังมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง ในด้านความรับผิดชอบ การแสดงออกเชิงบวก และการกำหนดเป้าหมาย เพื่อเสริมสร้างกำลังใจและยกระดับภาวะผู้นำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นจารัมบา (Njaramba, 2022) ได้ศึกษาบทบาทของภาวะผู้นำในนักเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจริยธรรมในบริบทของสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การเสริมสร้างกำลังใจเป็นองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็น (PNI Modified) สูงที่สุดในการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน โดยมีค่าเท่ากับ 0.218

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี พบว่า

1. ด้านการเสริมสร้างกำลังใจ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความมั่นใจและกล้าแสดงออก เช่น ค่ายผู้นำและการอบรมเชิงบวก โดยใช้โค้ชชิ่งและพี่เลี้ยงในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย พร้อมประเมินผลจากหลายแหล่ง เพื่อหล่อหลอมแรงขับภายในและลดความลังเลในการแสดงออกของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โออี้แตร

คอฟแมน และ เคาน์ซิล (Oyedare, Kaufman & Council, 2025) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในเยาวชนผ่านกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากแบบอย่าง และการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ในชุมชน โดยพบว่าการสร้างแรงบันดาลใจและความมั่นใจผ่านกิจกรรมที่มีโค้ชและพี่เลี้ยงช่วยส่งเสริมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เยาวชนกล้าแสดงออกและพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นจารัมบา (Njaramba, 2022) ได้ศึกษาบทบาทของภาวะผู้นำในนักเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจริยธรรมในบริบทของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่าการเสริมสร้างกำลังใจในหมู่นักเรียนผู้นำ ได้รับการระบุว่าเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความมั่นใจในตนเอง ความกล้าแสดงออก และความพร้อมในการรับผิดชอบต่อบทบาทที่ได้รับ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นรากฐานของภาวะผู้นำที่มีความมั่นคงและยั่งยืน การเสริมสร้างกำลังใจไม่เพียงช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ แต่ยังช่วยลดความวิตกกังวลจากแรงกดดันในการเป็นผู้นำ และเพิ่มแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยชี้ชัดว่า การขาดการส่งเสริมกำลังใจอย่างเป็นระบบอาจทำให้นักเรียนไม่สามารถแสดงศักยภาพได้เต็มที่ และส่งผลต่อคุณลักษณะผู้นำในระยะยาว ดังนั้น การเสริมสร้างกำลังใจจึงถือเป็น ปัจจัยสำคัญที่ต้องเร่งพัฒนา ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับการยอมรับ การให้คุณค่า และการสนับสนุนจากครูและเพื่อนร่วมชั้น เพื่อหล่อหลอมภาวะผู้นำที่มีความมั่นใจ กล้าแสดงออก และสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อื่นได้อย่างแท้จริง

2. ด้านการเป็นต้นแบบนำทาง มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นรองลงมา จากการศึกษาพบว่าผู้บริหารควรคัดเลือกนักเรียนที่มีคุณลักษณะเด่นให้รับบทบาทผู้นำต้นแบบ ผูกผ่านสถานการณ์จริง โดยมีครูเป็นพี่เลี้ยง และประเมินผลจากตนเอง เพื่อน และครู เพื่อขยายพฤติกรรมเชิงบวกและสร้างแรงบันดาลใจในกลุ่มนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มูอาซา รูเมลี และ ราห์มาน (Muaza, Rumeli & Rahman, 2021) ที่ศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำของเยาวชนผ่านการถ่ายทอดการฝึกอบรมและระบบพี่เลี้ยง โดยพบว่า การฝึกภาวะผู้นำในบริบทจริงที่มีผู้ใหญ่คอยแนะนำและให้ข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่อง ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงบวกและการเป็นแบบอย่างที่ดีในกลุ่มเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นจารัมบา (Njaramba, 2022) ได้ศึกษาบทบาทของภาวะผู้นำในนักเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจริยธรรมในบริบทของสถานศึกษา ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีคุณลักษณะผู้นำชัดเจน เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย และความยึดมั่นในคุณธรรม ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจและส่งต่อพฤติกรรมเชิงบวกให้แก่เพื่อนร่วมชั้น ซึ่งสะท้อนบทบาทของการเป็นต้นแบบนำทางอย่างชัดเจน

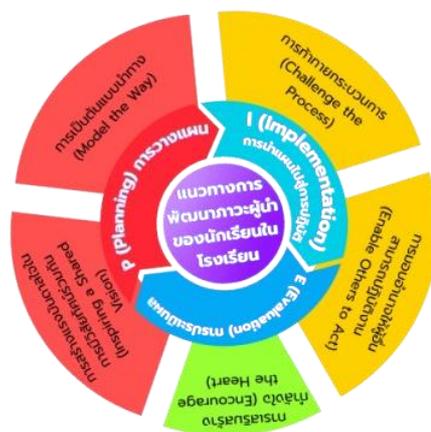
3. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นรองลงมา จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น Design Thinking และ Vision Board เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วม โดยใช้สื่อร่วมสมัยกระตุ้นการสื่อสารและสะท้อนคิด เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบต่อเป้าหมายส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาราญ ตั้งศรีทอง, อติศร เนาวนนท์ และ สมร แสงอรุณ (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ควรนำ

หลักสูตรเพื่อส่งเสริมแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไปใช้เป็นหลักสูตรเพิ่มเติมที่ให้ผู้เรียนระดับชั้นอื่น ๆ ได้เลือกเรียนเพื่อเป็นการค้นพบแนวทางการเรียนรู้ และการค้นพบตนเองสำหรับการวางแผนการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รราวโอนิต และ เดย์ (Raudoniute & Dey, 2024) ได้ศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนระดับประถมศึกษาผ่านมุมมองของผู้นำและครูในโรงเรียนนานาชาติยุโรปตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันในระดับประถมศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทักษะผู้นำตั้งแต่วัยเยาว์ โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการกำหนดเป้าหมายรวม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นวงจรต่อเนื่อง 3 ขั้นตอน (PIE Cycle) ที่ใช้กรอบแนวคิดแนวทางการพัฒนา PIE Model ของ นิวบี สเตพิช เลย์แมน และรัสเซล (Newby, Stepich, Lehman & Russell, 2011) เป็นโครงสร้างกระบวนการหลัก ในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีความโดดเด่นในการบูรณาการ หลักปฏิบัติภาวะผู้นำ 5 ประการของคูเซส และ พอสเนอร์ (Kouzes & Posner, 2006) เข้ามาเป็นกลไกการขับเคลื่อน (Driving Mechanisms) ในแต่ละขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนจะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน

1. ขั้นตอน P (Planning): การวางแผน

ในขั้นตอนนี้ ผู้นำต้องอาศัยหลักปฏิบัติในการ สร้างแรงบันดาลใจในการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางร่วมกันอย่างชัดเจน ควบคู่ไปกับการเป็นต้นแบบนำทาง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและกำหนดค่านิยมพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติงาน

2. ขั้นตอน I (Implementation): การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

เมื่อเข้าสู่การปฏิบัติงาน กลไกขับเคลื่อนจะเน้นไปที่การกระทำให้การสร้างสรรค์ โดยต้องอาศัยการทำทนายกระบวนการ เพื่อส่งเสริมการค้นคว้าวิธีใหม่ ๆ และการสร้างนวัตกรรม พร้อมกับการใช้หลัก การมอบอำนาจให้ผู้อื่นสามารถปฏิบัติงาน เพื่อกระจายบทบาทหน้าที่และสนับสนุนให้สมาชิกในทีมทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ

3. ขั้นตอน E (Evaluation): การประเมินผล

ขั้นตอนสุดท้ายของวงจรเป็นการสะท้อนผลและสร้างแรงผลักดันต่อเนื่อง โดยใช้หลักการเสริมสร้างกำลังใจ เพื่อให้การยอมรับในความสำเร็จของทีม และสร้างขวัญกำลังใจจากความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ซึ่งการเสริมสร้างกำลังใจนี้จะทำหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อนให้วงจรการพัฒนาเริ่มต้นใหม่ในขั้นตอน P (Planning) ที่มีการเรียนรู้และปรับปรุง

รูปแบบองค์ความรู้ใหม่ นี้เป็นกรอบแนวคิดเชิงระบบในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้เรียน โดยมีลักษณะเป็นวงจรการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย การวางแผนอย่างมีวิสัยทัศน์ การดำเนินการอย่างเข้มแข็ง และการประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำทั้ง 5 ด้านของนักเรียนอย่างครอบคลุมและเป็นองค์รวม ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่มีความเป็นระบบ และมีเป้าหมายชัดเจนในการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน

สรุป

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาสภามัธยมศึกษาบุรีรัมย์มีความต้องการจำเป็นสูงสุดในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการเสริมสร้างกำลังใจ โดยเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมความมั่นใจและกล้าแสดงออก รองลงมาคือการเป็นต้นแบบนำทางและการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ซึ่งช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมเชิงบวกและความรับผิดชอบต่อเป้าหมายส่วนรวม ส่วนด้านการทำทนายกระบวนการและการมอบอำนาจมีความต้องการจำเป็นน้อยกว่า แต่ยังมีบทบาทในการส่งเสริมความคิดริเริ่มและการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้ แนวทางทั้ง 5 ด้านมีส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้นำที่มั่นใจ มีคุณภาพ และยั่งยืนในบริบทของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างกำลังใจ มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความภาคภูมิใจและแรงจูงใจในตนเอง เช่น การนำเสนอผลงาน การให้คำชื่นชมอย่างมีเป้าหมาย และการสร้างบรรยากาศแห่งการยอมรับ เพื่อหล่อหลอมทัศนคติที่มั่นคงและพฤติกรรมเชิงบวก

อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สามารถผลักดันเป็นนโยบายพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล และต่อยอดการวิจัยเพื่อศึกษาผลกระทบต่อความมั่นใจและความสัมพันธ์ในกลุ่มนักเรียน

1.2 ผลการวิจัยพบว่า การเป็นต้นแบบนำทาง มีความต้องการจำเป็นรองลงมา ดังนั้นผู้บริหารควรคัดเลือกนักเรียนที่มีคุณลักษณะเด่นด้านภาวะผู้นำให้รับบทบาทนำในกิจกรรมของโรงเรียน โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการประเมินจากหลายฝ่าย เพื่อส่งเสริมการเป็นแบบอย่างที่ดีในกลุ่มเพื่อน สามารถพัฒนาเป็นโครงการนักเรียนต้นแบบในระดับโรงเรียน และต่อยอดการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำกับทักษะชีวิตและการยอมรับทางสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน ด้านการเสริมสร้างกำลังใจ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด จึงควรศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างกำลังใจของนักเรียน

2.2 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน ด้านการเป็นต้นแบบนำทาง มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นรองลงมา จึงควรศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนผ่านบทบาทการเป็นต้นแบบนำทางในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ชัยศาสตร์ คเชนทร์สุวรรณ. (2563). *การพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา* (วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ชนาภรณ์ ปรีดง. (2565). *ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบข้ามทฤษฎีที่มีต่อความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย* (วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณิชพร ปิติโชติสกุล. (2564) *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี* (วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัตนา เหลืองงาม. (2562). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1* (วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ยงยุทธ คูสาย, อินตา ศิริวรรณ และ บุญเชิด ชำนิศาสตร์. (2562). กลยุทธ์การสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ์ราชบัณฑิต*, 6(3), 1379–1396.
- ศักดิ์ชัย ภูเจริญ. (2560). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ : พลก๊อปปี เซอร์วิสแอนด์ซัพพลาย.

- สำราญ ตั้งศรีทอง, อติศร เนาวนนท์ และ สมร แสงอรุณ. (2563). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารวิจัยชุมชน*, 15(3), 214-227.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี. (2566). *การจัดประเภทสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี*. สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 10, 2567, จาก <https://sites.google.com/sesao8.go.th/plan>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Arti & Faraz, R. (2025). Peer Influence and Risk-Taking Behavior in Adolescents. *International Journal of Research Culture Society*, 9(2), 1-10.
- Gordana. (2020). *How to Nurture Student Leadership*. Retrieved April 22, 2024, from <https://unifyhighschool.org/student-leadership/>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- K.R. Mangalam World School. (2024). *The Importance of Leadership Skills in Students' Life*. Retrieved April 26, 2024, from <https://www.krmangalamgurgaon.com/blogs/the-importance-of-leadership-skills-in-students-life/>
- Kouzes, J. M. & Posner, B. Z. (2006). *Student Leadership Practices Inventory*. (2nded.). California: Jossey-Bass.
- Kouzes, J. M. & Posner, B. Z. (2021). *LPI: Leadership Practices Inventory*. California: Jossey-Bass.
- Muaza, S., Rumeli, M. S., & Rahman, M. M. (2021). Youth Leadership Development through Training Transfer and Mentoring. *International Journal of Youth Development*, 11(2), 45-60.
- Newby, T. J., Stepich, D. A., Lehman, J. D. & Russell, J. D. (2011). *Educational Technology for Teaching and Learning*. New Jersey: Merrill/Prentice-Hall.
- Njaramba, W. N. (2022). Student Leadership Roles and Its Impact on Academic PERFORMANCE. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 10(5), 40-60.
- Ortega, M. (2024). *The importance of student leadership in high school at Northbridge*. Retrieved April 25, 2024, from <https://www.nordangliaeducation.com/nisc-cambodia/news/2023/05/24/the-importance-of-student-leadership-in-high-school-at-northbridge>
- Oyedare, I. O., Kaufman, E., & Council, A. (2025). Building the future: A practice-based approach to youth leadership development. *Journal of Leadership Education*, 24(1), 1-15.

- Raudoniute, R. & Dey, M. B. (2024). Student leadership development within the primary years: perceptions of leaders and teachers in an Eastern European International School. *International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education*, 3(13), 1–13.
- The Country School. (2024). *Why Children Learning Leadership is So Important*. Retrieved April 25, 2024, from <https://www.thecountryschool.org/country-life-blog/why-children-learning-leadership-is-so-important>
- Wiley, J. (2024). *Student Leadership Challenge*. Retrieved April 22, 2024, from <https://www.leadershipchallenge.com/solutions/student-leadership.aspx>
- Whitworth Park Academy. (2024). *Student Leadership*. Retrieved April 23, 2024, from <https://whitworthpark.org.uk/school-life/student-leadership/>

